

ЩОДО ПРАВОВИХ ПІДСТАВ ВИЗНАННЯ НЕПРИПУСТИМИМИ ДОКАЗІВ У КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ВНАСЛІДОК ПОРУШЕННЯ ЗАКОНУ ПРО ПІДСЛІДНІСТЬ

Дем'янчук В. А.

*доктор юридичних наук, професор,
академік*

*ГО «Академія адміністративно-правових наук України»,
ректор*

*Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука*

м. Рівне, Україна

Павелків С. Р.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

*Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука*

м. Рівне, Україна

На сьогоднішній день у судах продовжується тяганина у низці корупційних кримінальних проваджень, які «запхані» туди колишніми керівниками правоохоронних органів з метою отримання політичних дивідендів та власного піару.

Проблемою для держави в цілому є те, що більшість суддів не бажають або бояться приймати у них законні процесуальні рішення, достовірно знаючи, що кримінальні провадження порушені та розслідувались з порушенням закону про підслідність.

Відповідно до п. 2 ч. 3 ст. 87 КПК України недопустимими є докази, що були отримані після початку кримінального провадження шляхом реалізації органами досудового розслідування чи прокуратури своїх повноважень, не передбачених КПК України, для забезпечення досудового розслідування кримінальних правопорушень [2].

Фактичні дані є недопустимими і не повинні мати значення доказів, якщо вони отримані внаслідок порушення вимог закону про підслідність.

Згідно ч. 4 ст. 87 КПК України докази, передбачені цією статтею, повинні визнаватись судом недопустимими під час будь-якого судового розгляду, крім розгляду, якщо вирішується питання про відповідальність за вчинення зазначеного істотного порушення прав та свобод людини, внаслідок якого такі відомості були отримані [2].

Доказами у кримінальному провадженні є фактичні дані, одержані у передбаченому КПК України порядку, на підставі яких слідчий,

прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню (ч. 1 ст. 84 КПК України) [2].

ЄСПЛ у своїх рішеннях неодноразово зазначав, що допустимість доказів є прерогативою національного права і, за загальним правилом, саме національні суди повноважні оцінювати надані їм докази (рішення у справах «Тейкслер де Кастро проти Португалії» від 09.06.1998; рішення у справі «Шебельник проти України» від 19.02.2009), а порядок збирання доказів, передбачений національним правом, має відповідати основним правам, визнаним Конституцією.

Визнаватися допустимими і використовуватися як докази в кримінальному праві можуть тільки фактичні дані, одержані відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства. Перевірка доказів на їх допустимість є найважливішою гарантією забезпечення прав і свобод людини і громадянина у кримінальному процесі та ухвалення законного і справедливого рішення у справі.

Недопустимість обґрунтування обвинувачення особи у вчиненні злочину на доказах, одержаних незаконним шляхом, закріплена у ч. 3 ст. 62 Конституції України, а згідно з ч. 2 ст. 64 Конституції України ця гарантія не може бути обмежена [1].

На вказані обставини наголошено в п. 3.2 Рішення Конституційного Суду України № 12-рп/2011, який на підставі аналізу положення ч. 3 ст. 62 Конституції України, дійшов висновку, що обвинувачення у вчиненні злочину не може бути обґрунтовано фактичними даними, одержаними в незаконній спосіб, а саме, порушенням конституційних прав і свобод людини і громадянина; з порушенням встановлених законом порядку, засобів, джерел отримання фактичних даних; не уповноваженою на те особою, тощо (п. 3.2 Рішення конституційного Суду України № 12-рп/2011) [6].

Порушення зазначених вимог КПК позбавляють доказового значення відомості, які були отримані, роблять доказ неприпустимим. Такий доказ не може бути покладений в основу підозри, обвинувачення, використаний для доказування інших значущих у кримінальному провадженні обставин.

Відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 8 КПК України кримінальне провадження здійснюється з додержанням принципу верховенства права, відповідно до якого, людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст та спрямованість діяльності держави. Принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини [2].

Відповідно до ст. 19 Конституції України органи державної влади, їх посадові особи, зобов'язані діяти на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією і законами України [1].

Згідно з ст.9 КПК України при здійсненні кримінального провадження не може застосовуватись закон, який суперечить КПК України [2].

Крім того, Європейський суд з прав людини застосовує у своїй практиці, зокрема у рішеннях в справах «Балицький проти України» [3], «Тейксейра де Кастро проти Португалії» [4], «Шабельник проти України» [5] різновид доктрини «плодів отруєного дерева», яка полягає в тому, що коли визнаються недопустимими не лише докази, які безпосередньо отримані внаслідок порушення, а також і докази, які б не були отримані, якби не були отримані перші. Таким чином, допустимі самі по собі докази, отримані за допомогою відомостей, джерелом яких є недопустимі докази, стають недопустимими.

Фактичні дані є недопустимими і не повинні мати значення доказів, якщо вони є «плодами отруєного дерева» – доказ, отриманий на підставі заздалегідь неприпустимого доказу.

«Очевидна недопустимість» є якісною інтегративною характеристикою допущених порушень передбаченого законом порядку збирання доказів. Її сутність полягає в тому, що такі порушення є безсумнівними, безперечними і саме в силу цього не потребують здійснення їх перевірки і співставлення з іншими доказами, наданими учасниками судового провадження.

Крім того, згідно Постанови Касаційного кримінального суду Верховного суду України від 14 квітня 2020 року у справі № 761\34909\17, здійснення досудового розслідування не уповноваженими на те особами (органами) визнається істотним порушенням прав людини і основоположних свобод та має наслідком визнання отриманих доказів неприпустимими [7].

Враховуючи викладене, усі докази, які здобуті органом досудового розслідування з порушенням закону про підслідність беззаперечно повинні визнаватись судом очевидно недопустимими.

Література:

1. Конституція України: електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. Дата звернення 25.02.2021.

2. Кримінальний процесуальний кодекс: електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B0-17#Text>. Дата звернення 25.02.2021.

3. Справа Балицький проти України (заява № 12793(03): електронний ресурс: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_726#Text. Дата звернення 25.02.2021.

4. Справа Тейксейра де Кастро проти Португалії: електронний ресурс: <https://ips.ligazakon.net/document/SO1246>. Дата звернення 25.02.2021.

5. Справа Шабельник проти України: електронний ресурс: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_457#Text. Дата звернення 25.02.2021.

6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України: електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11#Text>. Дата звернення 25.02.2021.

7. Постанови Касаційного кримінального суду Верховного суду України від 14 квітня 2020 року у справі №761\34909\17: електронний ресурс: <https://verdictum.ligazakon.net/document/88904111>. Дата звернення 25.02.2021.

ЩОДО СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ДЕТЕРМІНАНТ, ЩО СПРИЯЮТЬ ВЧИНЕННЮ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Джамадзе Т. Г.

доктор юридичних наук, професор,

радник судді ЄСПЛ

м. Тбілісі, Грузія

Кухарук Т. Б.

методист

Навчально-криміналістичного центру

Міжнародного економіко-гуманітарного університету

імені академіка Степана Дем'янчука

м. Рівне, Україна

Вивчення наукової літератури показує, що питання детермінації злочинності відносяться до ключових при дослідженні будь-якого із її видів. Як з цього приводу досить слушно зауважив А. П. Закалюк, від її розуміння залежить досягнення головної мети кримінології, якою є наукове обґрунтування рекомендацій щодо запобігання злочинності. У широкому значенні, на його думку, поняття детермінації відображає